

Ми вважаємо, що для створення таких словників потрібні державні програми, спрямовані на здійснення глибокого аналізу мовних процесів і вирішення мовних проблем.

Матяш А.
НТУ «ХП»

О СТАТУСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА

Предоставление русскому языку статуса государственного уже девятнадцать лет служит на Украине предметом политических манипуляций. Информационное воздействие средств массовой информации, множества заокеанских фондов, взявших на содержание местных политологов; государственного аппарата, проводящего линию русофобии в сфере образования и культуры... как противостоят этому?

Во время проведения опроса западными социологами населению Украины были предложены анкеты на русском и украинском языке с одинаковыми вопросами. Лишь 17% опрошенных предпочли отвечать на украинском языке. И, несмотря на то, что украинские СМИ не решились опубликовать результаты этого опроса, данные западных социологов стали объектом обсуждения в Интернет-блогах и социальных сетях.

Для получения поддержки со стороны русскоязычного населения украинская политическая элита перед каждым президентскими или парламентскими выборами обещает повысить статус русского языка до государственного. Понятно, что, ориентируясь лишь на украиноязычного избирателя, сложно рассчитывать на победу. Но сразу после прихода к власти о своих обещаниях политики, как правило, забывают.

Русскому же языку Закон Украины 2012 г. предоставил специальный статус значительно более высокий, чем остальным «другим языкам» и чем статус региональных языков в понимании Хартии о языках, так как в отличие от таких языков статус русского распространялся на всю территорию Украины:

«Громадянин у праві звертатися до державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій українською чи іншою мовою на роботі, російською мовою або мовою, прийнятою для сторін. Службові особи державних, партійних, громадських органів, установ і організацій повинні володіти українською й російською мовами, а в разі потреби – й іншою національною мовою в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків».

Если кто-то считает, что это не статус второго языка в государстве, пусть попробует обратиться к чиновникам в Донецкой области на

региональном вен-герском или белорусском. Или попробует обратиться на русском языке к чиновнику в Польше или Эстонии: даже тот, кто там знает русский язык, вряд ли ответит на русскоязычный запрос. Ведь статус языка в государстве не обязательно должен подтверждаться в конституции или законе фразой «официальный язык». В Конституции и законах США не написано, что английский – официальный/государственный. То же самое – в отношении русского языка в СССР: он был лишь «языком межнационального общения».

Можно понять, когда об особом государственном статусе русского языка в Украине не знают обычные граждане. Но поражает, что за особый статус русского языка второе десятилетие «борются» множество партий. Ведь бороться за придание особого статуса русскому языку в Украине – это то же, что бороться сегодня за введение уголовного наказания за воровство.

Сегодня статус украинского языка юридически выше русского только в том, что на первом издаются законы, должны производиться все надписи (в определённых случаях могут дублироваться на русском и др. языках), на нём должны общаться сами чиновники.

На улицах Киева постоянно слышно, как кто-то спрашивает на украинском, а ему отвечают на русском. На всех Интернет-форумах часть посетителей пишет на украинском, часть – на русском. И все друг друга понимают без переводчика.

Даже если какой-то гражданин Украины и не поймет чиновника, говорящего на украинском, Закон гласит: «Рішення по суті звернення оформлюється українською мовою чи іншою мовою роботи органу або організації, до якої звернувся громадянин. За бажанням громадянина таке рішення може бути видане йому в перекладі російською мовою».

Международный опыт показывает, что чиновников законодательно принуждают отвечать на двух языках, а законы и надписи обязательно дублируют из практических соображений: когда граждане страны не могут понимать один язык, чего не скажешь о языковой ситуации в нашей стране.

Нідельський Д.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРИЧНІ НАЗВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова є історично недавньою назвою: на Закарпатті цю назву почали використовувати у 20-х–30-х рр. ХХ ст. Хоча друга назва на позначення південних земель Русі – «Україна» – уперше зафіксована

в «Іпатіївському літописі» ще 1187 р., прикметник «українська» щодо мови широко почав застосовуватися лише в ХІХ ст. Історично найуживанішими визначеннями української мови були: 1) «руська мова» (а також численні варіанти на кшталт «руський язикъ», «рускии язикъ», «роускии язикъ», «мова руская», «слови руски», «руске писмо», «річ руская», «прости рускій діялектъ», «руська бесіда» – такі назви української мови використовують на всіх історичних землях); 2) «малоросійська мова» (а також такі форми, як «малоруська мова», «малоросійське наріччя», «малоруський язик», «малоруська бесіда», у М. Лучкая латинська назва «*lingua rago-gussica*» – «малоросійська мова» тощо). Ці назви широко використовували в Центральній і Східній Україні, на Східній Галичині й Закарпатті. До ХІХ ст. такі назви не вважали образливими – «Малою Росією» від 1303 р. у церковній традиції називали спочатку Галицько-Волинське князівство, потім лівобережну Гетьманщину, а згодом – усю Україну; 3) «русинська мова» від приєднання Східної Галичини до Імперії Габсбургів; цю назву спочатку вживали у Східній Галичині й Північній Буковині, а в кінці ХІХ ст. було прийнято в Закарпатті, замінивши назви «руснацька (русняцька) бесіда (мова, язик)». Назва «русинська мова» була офіційною, народна назва мови залишалася попередньою – «руська мова»; 4) назву «проста мова» застосовували в середні віки щодо розмовної української мови, на відміну від книжної українсько-білоруської та літературної церковнослов'янської мови; 5) назви «південноросійська», «південноруська», «южноруська мова» найчастіше використовували в Центральній і Східній Україні, а також у Східній Галичині; 6) «угроруська» й «карпаторуська мова» до 1944 р. виключно на Закарпатті (паралельно з назвами «руська мова», «підкарпатське наріччя», «русинська мова», «руснацька мова» тощо); 7) «козака», «рідна кубанська мова», «кубанське наріччя» («кубанський говір», «балачка») на Кубані, окрім назв «малоруська» та «українська»; 8) іноді носії української мови використовували назви «материнська мова», «народна мова», «простонародна мова», навіть «російська бесіда» (на позначення саме української, а не російської мови). Іноземці пойменовували українську мову так: 1) росіяни – «черкаська мова», «білоруська мова»; 2) поляки – «русинська мова»; 3) турки – «сарматська мова», «роксоланська мова». Назва «українська мова» вживалася, починаючи з ХVІ ст., на позначення мови козацьких земель, однак до середини ХІХ ст. основною назвою мови, що тепер зветься українською, була назва «руська мова». Ця назва почала вносити плутанину від моменту приєднання України до Московії та згодом Російської імперії, оскільки росіяни у ХVІІІ ст. стали позначати свою мову схожим прикметником (рос. русский язикъ).

Отже, після певного періоду сумнівів, під час якого мову України намагалися відрізнити від російської за допомогою різних назв, найменування «українська мова», зрештою, поступово перемогла в усіх регіонах України.

Новікова Є.
ХНАДУ

ПОХІДНІ ПРИКМЕТНИКИ-НЕОЛОГІЗМИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ МОВИ

Інноваційні процеси у словниковому складі мови є постійним об'єктом аналізу в наукових працях дослідників, тому що безперервний розвиток та еволюція суспільства вимагає від мови відповідності потребам часу для того, щоб вона була спроможна задовольняти потреби людей, які нею користуються. Зміни в різних сферах життя людини (економічній, суспільно-політичній, науково-технічній, духовній, культурній та ін.) зумовлюють появу нових об'єктів, які потребують нових найменувань – неологізмів.

Процес неологізації лексичного складу мови здійснюють різними шляхами, основними серед них є: засвоєння іншомовних запозичень, поява лексико-семантичних варіантів, утворення слів за допомогою способів деривації. Об'єктами дослідження в сучасній українській мові є саме іменники-неологізми. Однак прикметники-неологізми донині не були ще достатньо вивчені мовознавцями, тому вважаємо за доцільне дослідити появу нових прикметників у сучасній українській мові та виявити найбільш продуктивні способи їх творення. Прикметник як частина мови неодноразово був об'єктом дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців (О. Безпояско, В. Виноградов, К. Городенська, Л. Булаховський, І. Вихованець, А. Грищенко, В. Горпинич, М. Дорошенко, А. Загнітко, Є. Карпіловська, О. Кубрякова, І. Пасічник, М. Плющ, О. Шевчук та ін.). Найбільша кількість дискусійних питань стосується визначення лексико-граматичних розрядів прикметника, а також з'ясування семантико-словотвірних особливостей відносних прикметників, оскільки ці ад'єктиви завжди вторинного походження, а їхня семантика ґрунтується на значенні мотивувальної бази, яка може стосуватися предмета, дії, кількості тощо.

Особливістю відносних прикметників є збереження структурно-морфологічних зв'язків зі словами, від яких вони утворені (тобто з іменниками, дієсловами, прислівниками, числівниками). Семантика відносних ад'єктивів є складною й різноманітною, оскільки, незважаючи